

მიტოვებული ანაწილი ჯანსაღი

თეორიის საქართველეს ეკლესიის
კრიტიკულიზმის უმსახე

(წმიდა სინოდის დადგენილება
იულისდიქციის საზღვრებთან დაკავშირებით)

თბილისი

2015

ქრისტიანობა და მართლმადიდებელი სარწმუნოება ქართველ ხალხსა და საქართველოში მცხოვრებთ აძლევდა უდიდეს მადლსა და ძალას კულტურის, იდენტობისა და სახელმწიფოებრიობის დაცვისას.

ქართულ საეკლესიო და საისტორიო წყაროების ცნობებით, ჩამოყალიბებისთანავე, საქართველოს ეკლესია მოიცავდა სრულიად საქართველოსა და მთელ ქართველ ერს. ის სარწმუნოებრივად აერთიანებდა აღმოსავლეთ და დასავლეთ საქართველოს, ამიტომაც წერდნენ რუის-ურბნისის კრების წმიდა მამები, რომ ანდრია პირველწოდებულმა იქადაგა „ყოველსა ქვეყანასა საქართველოჲსასა“ და წმიდა ნინომ მოაქცია „ყოველი სავსება ყოველთა ქართველთა ნათესავისა“. ეს მთელი ერის მიერ შესიცოცხლებული მცნება დაირღვა საქართველოს ეკლესიის ავტოკეფალიის გაუქმებისა და ათეისტების გაბატონების შემდეგ. ათეისტურ ეპოქაში ჩამოყალიბდა ახალი ქართული ისტორიოგრაფია, რომელიც ძველისაგან განსხვავებით ამტკიცებს, რომ დაარსების შემდეგ ქართული ეკლესია თითქოსდა იყო პროზელიტური ბუნებისა, მოიცავდა მხოლოდ აღმოსავლეთ საქართველოს მცხეთის რეგიონს, თითქოსდა ის, IX-X სს-ში შეიჭრა დასავლეთ საქართველოში და გააუქმა იქ კონსტანტინოპოლის იურისდიქცია, ასევე, თითქოსდა კახეთში გააუქმა ალბანეთის საეკლესიო იურისდიქცია, ხოლო სამხრეთ საქართველოში სომხური ეკლესიის იურისდიქცია. ეს სიცრუე ამჟამადაც ვრცელდება.

წნორედ ამ საკითხის რკვევას ეძღვნება ეს წიგნი.

რედაქტორი პროფესორი ივანე გორგიძე

© მიტროპოლიტი ანანია ჯაფარიძე, 2015
საგამომცემლო სახლი „ტექნიკური უნივერსიტეტი“, 2015
ISBN 978-9941-20-501-9
<http://www.gtu.ge/publishinghouse/>

ყველა უფლება დაცულია. ამ წიგნის ნებისმიერი ნაწილის (ტექსტი, ფოტო, ილუსტრაცია თუ სხვა) გამოყენება არც ერთი ფორმითა და საშუალებით (ელექტრონული თუ მექანიკური) არ შეიძლება გამოცემლის წერილობითი ნებართვის გარეშე.

საავტორო უფლებების დარღვევა ისჯება კანონით.

თეატრის საქართვლოს ეკლესიის პატრიარქატის
შესახებ (წმიდა სინოდის დადგენილება იუბილეის
საზღვრებთან დაკავშირებით)

უძველესი ხანიდანვე საქართველოში გამორჩეულად შეისწავლებოდა საისტორიო ღვთისმეტყველება, თუმცა არც სხვა დარგები თეოლოგიისა (მისი ეგზეგეტიკური, სისტემატური და პრაქტიკული ნაწილები) იყო უყურადღებოდ დატოვებული.

თეოლოგიის მნიშვნელოვანი ნაწილია საისტორიო ღვთისმეტყველება, რომელიც სწავლობს საეკლესიო და ბიბლიურ ისტორიას.

როგორც ცნობილია, **საისტორიო ღვთისმეტყველების** კერძო დისციპლინებია – პატროლოგია, სიმბოლიკა, საეკლესიო არქიტექტურა, ქრისტიანული ლიტერატურა, ქრისტიანული ხელოვნება, ღვთისმსახურების ისტორია და დოგმატების ისტორია, ყველა მათგანის ძირითადი მაკავშირებელი სამეცნიერო ღერძია **ეკლესიის ისტორია.**

საქართველოს ეკლესიის ისტორიის, როგორც საისტორიო საღვთისმეტყველების შესწავლის ძირითადი მიზანია შეცნობა ჭეშმარიტებისა, ვითარცა თავისუფლების (პიროვნული, ეროვნული, საეკლესიო და სხვა) საფუძვლისა.

მაცხოვარი ბრძანებს: „**სცანით ჭეშმარიტი და ჭეშმარიტება განგათავისუფლებთ თქვენ**“ (იოანე, 8, 32).

წმიდა მამები კი აღნიშნავენ – „თავისუფლება თვისითა სისხლითა მოგვანიჭა ჩვენ უფალმან ჩვენმან იესო ქრისტემან განმათავისუფლებელმან ყოველთა კაცთამან“ (III მსოფლიო კრების მე-8 კანონი, „დიდი სჯულის კანონი“, 1975, გვ. 267).

ღვთის დიდი შიშით ძიება სიმართლისა - მიზანია საქართველოს ისტორიის სასულიერო მწერლობისა, მისი უძველესი საი-

სტორიო წყაროებისა, „მოქცევაჲ ქართლისაჲსა“ და „ქართლის ცხოვრებისა“, ძველი მემატრიანეებისა და შემკრებლებისა, ამიტომაც **საისტორიო საღვთისმეტყველო შრომების** ავტორები და რედაქტორები იყვნენ სასულიერო პირები, ეპისკოპოსები თუ ბერები.

მათ საპირისპიროდ, XX საუკუნეში, ათეისტურ-ბოლშევიკური რეპრესიების შემდეგ, ისტორიულ მეცნიერებაში ჭეშმარიტების ძიება ნახალისებული არ ყოფილა, უფრო მეტიც, მოითხოვებოდა წყაროების გაყალბება, ან მათი ინტერპრეტირება ისე, რომ შესაძლებელი ყოფილიყო მათი ჩაყენება მარქსისტული იდეოლოგიის სამსახურში.

ათეისტების ბატონობისას, XX საუკუნეში, მემატრიანეთა მიერ გადმოცემული ჩვენი ხალხის ძველი ისტორია „რეაქციულ თეორიად“ გამოცხადდა, დაიწყო მის წინააღმდეგ „გადამწყვეტი ბრძოლა“, მაგალითად, ბოლშევიკების ძირითად რუპორი გაზეთი „პრავდა“ 18. 2. 1949 წერდა: **„აუცილებელია დრომოჭმული რეაქციული თეორიების წინააღმდეგ გადამწყვეტი ბრძოლა“** და შედეგმაც არ დააყოვნა, საქართველოში დაიწყო დიდი თეორიული ბრძოლა ძველი ქართული ისტორიოგრაფიის საფუძვლის შესარყევად. თუმცა, აღსანიშნავია, ისიც, რომ ეს პროცესი საქართველოში XX ს-ის 30-იან წლებში დაიწყო.

ბოლშევიკებმა საქართველოს ძველ ისტორიოგრაფიას საშიში **„ციხე-სიმაგრე“** უწოდეს, რომელიც უთუოდ უნდა **„დაეწერიათ“**.

ამის შესახებ, კომუნისტური სახელმწიფოს ერთ-ერთი დიდმოხელე 30-იან წლებში აცხადებდა – **„ჩვენ წინაშე დგას ციხე-სიმაგრე, რომელსაც საქართველოს ისტორია ეწოდება და რომელიც ჯერ აუღებელია, მაგრამ არ არსებობს ისეთი ციხე-სიმაგრე, რომლის აღება ბოლშევიკებს არ შეეძლოთ, საჭიროა**

ენერგიული მუშაობა და მტკიცე ბოლშევიკური ნებისყოფა ამ ციხე-სიმაგრის ასაღებად“ (მ. ვაჩნაძე, ვ. გურული, „ივ. ჯავახიშვილი ტირანიის წინაშე“, თბ. 2004, გვ. 172).

მანც რატომ იყო ძველი ქართული ისტორიოგრაფია საშიში ციხე-სიმაგრე ბოლშევიკებისათვის?

რატომ მიიჩნიეს მათ საჭიროდ „ენერგიული მუშაობა და მტკიცე ბოლშევიკური ნებისყოფა“ **საქართველოს ისტორიის ციხე-სიმაგრის** ასაღებად“?

საქმე ის იყო, რომ ბოლშევიკებმა მოსპეს საქართველოს დამოუკიდებელი სახელმწიფო, ახლა კი სურდათ, ქართველ ხალხს მოგონებაც კი აღარ დარჩენოდა ერთიანი ეროვნული სახელმწიფოს შესახებ, წყაროები კი ამ ერთიანობის შესახებ მიუთითებდნენ აზონ-ფარნავაზ-ქუჯის პერიოდიდანვე.

მიზნის განხორციელებისას მათ ხელს უშლიდა ძველი ქართული ისტორიოგრაფია, ქართლის ცხოვრება, მოქცევაი ქართლისაი, სხვა საისტორიო წყაროები, რომელნიც დაბეჯითებით მიუთითებდნენ, რომ ქართველი ხალხი ეროვნულად ერთიანი იყო ჯერ კიდევ ქრისტეშობამდე საუკუნეებით ადრე, გააჩნდა სახელმწიფოებრივი ცნობიერება და ამიტომაც მან ძვ.წ. IV-III სს-ში შექმნა ერთიანი საქართველოს სახელმწიფო შავი ზღვიდან ალბანეთამდე, რომ დასავლეთ საქართველო მუდამ ამ ერთიანი ქართული სახელმწიფოს შემადგენლობაში შედიოდა აზონიდან, ფარნავაზიდან და ქუჯიდან მოყოლებული ვიდრე ვახტანგ გორგასლის შთამომავლებამდე, ამას დაბეჯითებით იუწყებოდნენ მემატიანეები.

ასევე, ქართული წყაროების მემატიანეები, განსაკუთრებით კი რუის-ურბნისის კრების ღვთივგანბრძნობილი მამები, ხაზგასმით იუწყებოდნენ, რომ გაქრისტიანების შემდეგაც, I-IV საუკუნეებიდანვე, დასავლეთ საქართველო, ისე, როგორც

საქართველოს ყოველი კუთხე, საქართველოს ერთიანი ეკლესიის იურისდიქციაში შედიოდა. შედეგად, ქართველმა ერმა საუკუნეთა განსაცდელს გაუძლო ერთიანი სახელმწიფოსა და ეკლესიის, ერთიანი ეროვნული შემეცნების წყალობით და ღირსეულად მიაღწია XX საუკუნემდე.

ამას ამტკიცებდა ძველი საისტორიო წყაროები, ასეთი საქართველოს ისტორია კი ბოლშევიკებმა თავიანთთვის საშიშად მიიჩნიეს. მათ მიზნად დაისახეს და შეძლეს კიდეც „საქართველოს ისტორიის ციხე-სიმაგრის აღება“, ე.ი. ძველი საისტორიო ქვშმარიტების დამსხვრევა და ახალი, საბჭოური ეპოქის შესატყვისი საისტორიო თეორიების შექმნა და მათი საყოველთაო დანერგვა. ერთერთია თეორია ქართული ეკლესიის პროზელიტიზმის შესახებ, და მისგან გამომდინარე ე.წ. ქართიზაციის თეორია.

ქართველი ერის ისტორიის შესახებ ამ ახალ თეორიებს საფუძველი ჩაუყარა ჯერ კიდეც XIX ს-ის ბოლოს რუსეთის იმპერიაში სახელგანთქმულმა პეტერბურგის უნივერსიტეტის პროფესორმა ქ. პატკანოვმა, ამიტომაც მას და მის მოწაფეს ნ. მარს დიდი ილია ჭავჭავაძე სასტიკად აკრიტიკებდა „ქვათა ღალადში“. ეს თეორია (იგულისხმება ე.წ. ქართიზაციის თეორია) ახლა უკვე ბოლშევიკებისათვის გახდა მისაღები და ერთადერთი თეორიული იარაღი საქართველოს ისტორიის ძველი ციხე-სიმაგრის ნგრევისას.

ამ ახალი საისტორიო „ქართიზაციის თეორიის“ მიხედვით ქართველი ერი ერთიანი არასოდეს ყოფილა, უფრო მეტი, ქართველები მხოლოდ აღმოსავლეთ საქართველოში ცხოვრობდნენ და მათ, მხოლოდ IX-X საუკუნეებში, ისიც, ქართული ეკლესიის მეოხებით, შეაღწიეს დასავლეთ საქართველოში. ახალი ისტორიოგრაფია ამტკიცებდა, თითქოსდა, იქამდე,

დასავლეთ საქართველო, IV-X სს-ში, 600 წელი, კონსტანტინოპოლის იურისდიქციაში იმოფებოდა და, მათი აზრით, მხოლოდ შემდეგ იქ „გაბატონდა ქართული ეკლესია“.

ამ ახალი საისტორიო თეორიით ქართველი ხალხი ჩამოყალიბდა მკვიდრი მოსახლეობის ქართიზაცია-გაქართველების შედეგად.

ამ ახალი თეორიის მიხედვით, ქართიზაცია-გაქართველების პროცესები მიმდინარეობდა ასევე, ტაო-კლარჯეთსა, მთიულეთსა და სამხრეთ კახეთში (ეს უკანასკნელი თითქოსდა იქამდე ალბანელებით იყო დასახლებული და ალბანეთის ეკლესიის იურისდიქციაში იმყოფებოდა).

ეს თეორია გახდა ერთადერთი შეუცვლელი და ყოვლისმომცველი.

მემატიანეთა მიერ გადმოცემული საქართველოს ისტორიის ძველი ციხე-სიმაგრე დაანგრის და საფუძველი ჩაუყარეს ნიჰილიზმის ჭაობში აგებულ ახალ ისტორიას ქართველი ერისა, ასე წამოიშართა XX საუკუნის 20-30-იან წლებში ე. წ. ქართიზაციის თეორია და მას, მათი აზრით, მტკიცე ე.წ. „მეცნიერული“ საფუძველი ჩაეყარა.

ქართიზაციის თეორია ბოლშევიკების ხელში გადაიქცა არა მხოლოდ ბერკეტად საქართველოს ძველი ისტორიის დასანგრევად, არამედ მის ჩასანაცვლებლადაც.

ამჟამადაც კი, უკვე XXI საუკუნეში, „ქართიზაციის“ თეორია ერთადერთ და უტყუარ სამეცნიერო მიმართულებადაა აღიარებული. ის აბსოლუტურადაა გაბატონებული XX საუკუნისა და XXI საუკუნის ქართულ ისტორიოგრაფიასა და ასევე ფილოლოგიაში. ქართიზაციის თეორიის საფუძველზეა ჩამოყალიბებული ახალი ქართული ისტორიოგრაფია.

მართალია, ძველი ქართული ისტორიოგრაფიის ადგილი ახალმა დაიჭირა, მაგრამ, სამწუხაროდ, როგორც ამჟამინდე-

ლი რეალური ფაქტები აჩვენებს, მან ვერ შეძლო ქართველი ერის ინტერესების დაცვა და ისტორიული სიმართლის წარმოჩენა სეპარატისტების მიერ გაჩაღებულ აფხაზეთისა და სამაჩაბლოს კონფლიქტების დროს. პირიქით, სეპარატისტებმა თავიანთთვის სასარგებლოდ გამოიყენეს ქართიზაციის თეორია და გაიმარჯვეს კიდეც იდეოლოგიურ ომში.

ოკუპანტების მიერ აფხაზეთის დაჭერის წინ ე.წ. „იდეოლოგიურ ომში“ ქართველთა დამარცხება უნდა აიხსნას ახალი ქართული ისტორიოგრაფიის სისუსტითაც, რომელიც იქამდე ათეული წლების მანძილზე აცხადებდა, რომ თავდაპირველად, უძველეს ხანაშივე, კოლხეთის სამეფოს ეპოქაშივე, მთელი დასავლეთ საქართველოს ზღვისპირეთი, თითქოსდა, დასახლებული იყო აფხაზურ-ადიღეური ტომებით და შემდგომ მათ ადგილზე ჩასახლდნენ ქართველური ტომები.

აფხაზეთსა და სამაჩაბლოში კონფლიქტის დროს, მხოლოდ ენთუზიასტი ისტორიკოსები იცავდნენ ეროვნულ ინტერესებს. სამწუხაროდ, ოფიციალურმა „ქართიზაციის“ თეორიით ხელშეკრულმა ისტორიოგრაფიამ ვერ შეძლო სიმართლის წარმოჩენა. მართლაც, მას გაუჭირდა ქართველთა სამართლიანობის წარმოჩენა, რადგანაც, იქამდე მეცნიერულად ამტკიცებდა „ქართიზაციის“ თეორიის შესაბამისად, რომ აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთის მოსახლეობა, მათ შორის, სამაჩაბლოში ისტორიულად მცხოვრები დვალეები თითქოსდა, იყვნენ არაქართველები, რომელთა „ქართიზაცია-გაქართველება“ მოხდა გარკვეულ ისტორიულ ეტაპზე. ამ თეორიით, არამარტო დვალეები, თითქოსდა, სხვა მთიულებიც გაქართველებული „ქართიზებული ხალხები“ ყოფილან, ასევე, ჰერ-კახები, ქვემო ქართლები, ტაო-კლარჯელები, დასავლეთ საქართველოს მოსახლეობა, თანაც თურმე, ე.წ. „ქართვების“ მიერ მათი ასიმი-

ლაციის პროცესში საქართველოს ეკლესიას დიდი წვლილი მიუძღოდა.

ეს პროცესი ქართული საბჭოთა ენციკლოპედიის სტატიასში „ქართველები“ ასეთი ტერმინოლოგიით არის აღწერილი: **„ქართის ტომმა“ შეძლო აღმოსავლეთ საქართველოში მცხოვრები „არაქართულ და არაქართველურ“ ტომებში შეღწევა - ინფილტრაცია და მათი ასიმილაციის შემდეგ IX-X საუკუნეებში ჩამოყალიბდა „აღმოსავლურ-ქართული ეროვნება“** (ქსე, ტ. 10, 1986 წ., სტატია „ქართველები“ გვ. 459).

ამ ოფიციალური ენციკლოპედიის სტატიის მიხედვით, „ქართის ტომმა“ შეძლო სამხრეთ კახეთში მცხოვრები **„ჰერულ-ალბანური მოსახლეობის ქართიზაცია“** (ქსე, ტ. 10, გვ. 460). მაშასადამე, ოფიციალური თვალსაზრისით, ჰერები და ალბანელები ერთი ხალხია, ანდა ჰერულ-ალბანური მოსახლეობა ერთი ეთნოსია, რომელიც შემდგომ ქართიზებული იქნა და შეემატა **„აღმოსავლურ-ქართულ ეროვნებას“**. აქედანაც ჩანს, რომ ოფიციალური ისტორიოგრაფიის თვალსაზრისით იყო დრო, როდესაც ჰერები არ იყვნენ ქართველები.

ქართული ენციკლოპედიის მიხედვით, როგორც ვთქვით, IX-X საუკუნეებში ჩამოყალიბებულა აღმოსავლურ-ქართული ეროვნება და მისი სახელი ყოფილა – **„ქართველები“** (ქსე, ტ. 10, გვ. 460).

რა მდგომარეობაა დასავლეთ საქართველოში? დასავლეთ საქართველოში თურმე ჩამოყალიბებულა სხვა დასავლურ-ქართული ეროვნება და ჩვენი ენციკლოპედიის თანახმად ასეთი პროცესები განვითარებულა – **„IX საუკუნიდან მთელ დასავლეთ საქართველოში ქართული ეკლესია გაბატონდა“**, რის შედეგადაც ტერმინმა „ქართველი“ კულტურულ-პოლიტიკური მნიშვნელობა შეიძინა (ქსე, ტ. 10, გვ. 460).

მეორე ავტორის აზრით, და ესაა საყოველთაო ოფიციალური თვალსაზრისი – დასავლეთ საქართველოში იქამდე, თითქოსდა, უკვე ჩამოყალიბებული იყო **მაღალი კლასის საფეხურის კოლხური ანუ მეგრულ-ჭანური ეთნოსი** და შემდგომ დაწყებულა მისი „ქართიზაცია“ (რ. თოფჩიშვილი, 2002, გვ. 5, 7, 83). როგორც ვთქვით, ეს პროცესი მათი აზრით, ქართული ეკლესიის მეოხებით ხორციელდებოდა, რომელიც თითქოსდა იჭრებოდა სხვა უცხო ეკლესიის, ამ შემთხვევაში, დასავლეთ საქართველოს კონსტანტინოპოლის იურისდიქციის საზღვრებში და მის მრევლს ითვისებდა.

ცხადია, ესაა დადანაშაულება პროზელიტიზმში. იყო თუ არა ქართული ეკლესია პროზელიტური? პროზელიტიზმი, ანუ სხვისი სამწყსოს მისაკუთრება, დაგმობილია მოციქულთა დროიდანვე და ეკლესიისთვის სათაკილო ქმედებად ითვლებოდა ჯერ კიდევ I მსოფლიო კრებიდან. ქართული ეკლესიისათვის ასეთი ეპითეტი სასიამოვნო არ არის. ამ სათაკილო ეპითეტით, თანამედროვე ავტორებს, ჩანს, ერის წინაშე ჩვენი ეკლესიის მნიშვნელობის „წარმოჩენა“ სურთ.

საერთაშორისო კონფერენციაზე, რომელიც საქართველოში ქრისტიანობის ოც საუკუნეს ეძღვნებოდა, ისტორიის ინსტიტუტის დირექტორი დ. მუსხელიშვილი წარდგა მოხსენებით, „ქართული ეკლესია და სახელმწიფო ტერიტორია შუა საუკუნეებში“, სადაც ბრძანა: „**ქართული ეკლესიის** კულტურული იდეოლოგიური **პროზელიტიზმი** წინასწარ ქმნიდა მკვიდრ ნიადაგს პოლიტიკური პროცესების წარმატებით განვითარებისათვის“ (დ. მუსხელიშვილი, 2005, გვ. 33).

აღსანიშნავია, რომ ჩვენი სახელმწიფოსა და ეკლესიის არაკეთილისმსურველებმა, განსაკუთრებით კი – სეპარატისტმა იდეოლოგებმა, იმთავითვე აიტაცეს ჩვენი ახალი ისტორიო-

გრაფიის „ქართიზაციის“ თეორიის დასკვნები საქართველოს ეკლესიის პროზელიტიზმის შესახებ. ისინი ვრცელ სამეცნიერო ნაშრომებში (მათ შორის, ქვემოთ განვიხილავთ „პრაგოსლავნაია ენციკლოპედიის“ სტატიებს) ამტკიცებენ, რომ საქართველოს ესა თუ ის კუთხე ისტორიულად არაქართული რეგიონია და, შესაბამისად, ქართველებს ისტორიული უფლება არა აქვს ამ კუთხეებზე.

ჩვენ კი ვაცხადებთ: შეუძლებელია, საქართველოს წმიდა ეკლესია პროზელიტური ყოფილიყო, რატომ? ისტორიულად სიტყვა „პროზელიტი“ ერქვა იუდაურ სარწმუნოებაზე მიქცეულ წარმართს, მაგრამ, ამჟამად, „პროზელიტური“ ეკლესია ისეთს ეწოდება, რომელიც იჭრება სხვა ეკლესიის სამრევლოში მისი მისაკუთრების მიზნით. ასეთი ქმედება კი, მსოფლიო საეკლესიო კანონებით მიუღებელი იყო და არის. მაგალითად, მოციქულთა 35-ე კანონი ბრძანებს: „ეპისკოპოსმა არ უნდა გაბედოს ხელდასხმა თავისი სამრევლოს გარეთ, ქალაქებსა და სოფლებში, რომლებიც არ ექვემდებარებიან მის ეკლესიას. ხოლო თუ იგი მხილებული იქნება უნდა განიკვეთოს ისიც და მის მიერ ხელდასხმულებიც“ („დიდი სჯულის კანონი“, საქართველოს ეკლესიის კალენდარი, 1987, გვ. 166).

მოციქულთა ამ კანონს კიდევ უფრო ამტკიცებს 381 წელს კონსტანტინოპოლში მოწვეული II მსოფლიო კრების მე-2 კანონი: „ეკლესიათა კეთილად განგებისა და მშვიდობისათვის არცერთ ეპისკოპოსს აქვს უფლება, გასცდეს თავისი ეკლესიის საზღვრებს და შეიჭრას სხვა ეკლესიის საზღვრებში, რათა არ მოახდინოს ეკლესიების აღრევა. კანონის თანახმად, ალექსანდრიის ეპისკოპოსი უნდა განაგებდეს მხოლოდ ეგვიპტის ეკლესიებს... პონტოელი ეპისკოპოსნი უნდა მართავდნენ მხოლოდ პონტოს ეკლესიებს, ხოლო თრაკიის ეპისკოპოსნი – მხო-

ლოდ თრაკიის ეკლესიებს. ეპისკოპოსი არ უნდა გავიდეს თავისი სამთავროს ეკლესიის ფარგლებიდან ხელდასხმისათვის“ (იქვე, გვ. 210).

III მსოფლიო კრების მამებმა კიდევ უფრო დაბეჯითებით დამოძღვრეს ეკლესიათა მეთაურები არ დაემორჩილებინათ სხვისი სამწყსო: „ნურც ერთი ეპისკოპოსი ნუ მიიტაცებს სხვა ეპარქიას, რომელიც თავიდანვე და ძველთაგანვე არ ემორჩილებოდა მას და არ იყო მის წინამორბედ საყდრისმპყრობელთა გამგებლობის ქვეშ, ხოლო თუ ვინმე მიიტაცებს სხვის ეპარქიას იძულებით, განთავისუფლებული უნდა იყოს იგი, რათა არ დაირღვეს მამათა კანონები“ (III მსოფლიო კრების მე-8 კანონი, საქართველოს ეკლესიის კალენდარი, 1987, გვ. 212).

იმავეს წერს და აღნიშნავს სხვა საეკლესიო კანონებიც. თუ ქართული ეკლესია პროზელიტური იყო და მას ძველთაგანვე არ ემორჩილებოდა დასავლეთ საქართველოს, აღმოსავლეთ საქართველოს ერთი ნაწილის, სამხრეთ საქართველოს სამწყსოები, ქართულმა ეკლესიამ კი მიითვისა ისინი, ამით დაურღვევია მსოფლიო საეკლესიო კანონები, კერძოდ, მოციქულთა 35-ე, II მსოფლიო კრების მე-2, III მსოფლიო კრების მე-8, კართაგენის 74-ე და სხვა კანონები, და განა კანონდამრღვევი ეკლესია შეიძლება ყოფილიყო მართალი და მართლმადიდებლური, რითაც ამაყობდნენ საქართველოს ეკლესიის წმიდა მამები? რომლის შესახებ, ჯერ კიდევ VI ს-ში მიუთითებდა პროკოფი კესარიელი, რომ ქართველები მართლმადიდებლობის წესებს ყველაზე უკეთ იცავდნენ, ამავე საუკუნეებში, სომეხი იერარქები წერდნენ, რომ ქართველები ამაყობენ თავიანთი სარწმუნოებრივი სინმიდით და თავიანთი საეკლესიო უპირატესობით.

ქართული ეკლესია კი, თურმე, არღვევდა უმთავრეს საეკლესიო კანონებს და სხვის იურისდიქციაში იჭრებოდა. ამის

შესახებ ენციკლოპედია წერს: „დასავლეთ საქართველოში **გაბატონდა** ქართული ეკლესია და მღვდელმსახურებაც ქართულ ენაზე სრულდებოდა, რამაც დიდად შეუწყო ხელი **დასავლეთ საქართველოში „ქართიზაციის“ პროცესს**“ (ქსე, ტომი „საქ. სსრ“, 1981 წ., გვ. 61). ასე წერს ახალი ქართული ისტორიოგრაფიის ოფიციალური ორგანო.

დასავლეთ საქართველოში ქართული ეკლესიის „გაბატონებამდე“, ჩვენი XX ს-ის ისტორიკოსების მტკიცებით, თურმე არსებობდა ეგრისისა და აფხაზეთის ეკლესიები, რომლებიც იმყოფებოდნენ კონსტანტინოპოლის იურისდიქციაში. IX საუკუნეში მცხეთის საკათალიკოსოს „გაბატონების“ შედეგად, კონსტანტინოპოლის საპატრიარქოს, თითქოსდა, დაუკარგავს მთელი დასავლეთ საქართველოს მომცველი ეს მნიშვნელოვანი სამიტროპოლიტოები და საეპისკოპოსოები.

ოფიციალური ისტორიკოსი წერს: „ეს საეკლესიო გამოყოფა, როგორც ვთქვით, ერთბაშად არ მომხდარა. ჯერ ხორციელდება ეგრის-აფხაზეთის ეკლესიების გაერთიანება, როგორც კონსტანტინოპოლის სამწყსოში შემავალი ეპარქიისა, რომელსაც სათავეში აფხაზთა კათალიკოსი ედგა (VIII ს-ის ბოლო ან IX ს-ის დასაწყისი); შემდეგ, IX საუკუნეში (საფიქრებელია, უფრო მის პირველ ნახევარშივე), დასავლეთ საქართველოს ეკლესია გამოეყოფა კონსტანტინოპოლს და მცხეთის ტახტს უერთიანდება, ხოლო აფხაზთა კათალიკოსი სრულიად საქართველოს კათალიკოსს ექვემდებარება. კონსტანტინოპოლიდან გამოყოფის შემდეგ, იწყება ბერძნული კათედრების მოშლა და მათ საპირისპიროდ ქართული საეპისკოპოსო ცენტრების დაარსება. ეს საეკლესიო რეფორმა, ნ. ბერძენიშვილის ვარაუდით, საბოლოოდ X საუკუნეში სრულდება“ (საქართველოს ისტორიის ნარკვევები, ტ. II, 1973, გვ. 427).

თუ როგორი რეაქციული იყო ქართული ეკლესიის ეს „პრო-ზელიტიზმი“, ანუ მათი აზრით, კონსტანტინოპოლის საპატრიარქოს იურისდიქციაში შეჭრა – ამის შესახებ ჩვენი ოფიციალური ისტორიოგრაფია წერს: **„ქართველები აქედან სდევნიან ბერძნულ ენას, ბერძნულ ვინრო ეროვნულ კულტურას, შემოაქვთ და ავრცელებენ საკუთარ, ქართულ ენას, ქართულ ღვთისმსახურებას და ქართულ საეკლესიო-სამონასტრო წესებს. ქართულ კულტურას თან მოჰქონდა ქართული პოლიტიკური შეგნება და იდეალი, ასე რომ „მცხეთა ჯერ ენობრივად (ეთნიკურ ელემენტზე დაყრდნობით) შეიჭრა ლიხთ-იმერეთში, ხოლო შემდეგ, როგორც ჩანს, ეს საინტერესო ფორმულა ნამოაყენა თავისი ორგანიზაციული გაბატონების დასასაფუძვლებლად – „ქართლია“ იქ, სადაც მღვდელთმსახურება ქართულ ენაზეა (მხოლოდ „კვირიელისონი“ შეიძლება ბერძნულად). მირონის კურთხევა „ქართლს“ განენესება. მაშ ქართლს ნაკურთხი მირონი სავალდებულოა ყველა იმ ეკლესიისათვის, სადაც მღვდელთმსახურება ქართულ ენაზეა. ცხადია, მცხეთის საკათალიკოსოს მხრივ, ეს არის კანონიკური საფუძვლების დაცვით კონსტანტინოპოლის საპატრიარქოს წინააღმდეგ მიმართული ბრძოლა ლიხთ-იმერეთის ეკლესიაზე ორგანიზაციულად გაბატონების მიზნით“ (თ. პაპუაშვილი, 1973, გვ. 586).**

ამ უმართებულო მოსაზრების საპირისპიროდ XX ს-ის ბოლოს ქართულმა საეკლესიო ისტორიოგრაფიამ სულ სხვაგვარად ახსნა ის პროცესები, რომელნიც მიმდინარეობდნენ VIII-IX სს-ში ჰერეთში, ტაო-კლარჯეთსა და დასავლეთ საქართველოში (იხ. მიტროპოლიტი ა. ჯაფარიძე, 1996-1999).

საბჭოთა კავშირის საზღვრების ჩაკეტილობის გამო ბერძნულ სამყაროში, და მათ შორის, კონსტანტინოპოლის საპატრიარქოშიც, XX ს-ის ბოლოსაც არ იცნობდნენ იქამდე სრული-

ად ახალ საბჭოთა საისტორიო თეორიას ქართული ეკლესიის პროზელიტიზმისა და „**მისი კონსტანტინოპოლის საპატრიარქოს წინააღმდეგ მიმართული ბრძოლის შესახებ**“ (საბჭოური სიტყვებია). ცნობილი ბერძენი კანონისტი – მიტროპოლიტ მაქსიმეს წიგნი „საქართველოს ეკლესია და მისი ავტოკეფალია“ (1966), არ ფლობს ცნობებს ამასთან დაკავშირებით.

შეიძლება დაისვას კითხვა, რა პრობლემები შეექმნება საქართველოს ეკლესიას სამომავლოდ, თუ კონსტანტინოპოლის საპატრიარქო, ან უცხოეთის რომელიმე ეკლესია, ოფიციალურად აღიარებს აღნიშნულ თეორიას ქართული ეკლესიის შექრის შესახებ იქამდე კონსტანტინოპოლის იურისდიქციაში მყოფ დასავლეთ საქართველოში, ეს თეორია ხომ არ შეუქმნით მათ მყარ სამართლებრივ საფუძველს, რათა ცნონ და აღიარონ სეპარატისტული ეკლესიები აფხაზეთსა და დასავლეთ საქართველოს სხვა კუთხეებში.

მეორე მხრივ, ეს თეორია იძლევა კარგ საშუალებას და მასზე დაყრდნობით უკვე აქეზებენ ამ კუთხეთა სეპარატისტ მოაზროვნეებს, რათა დედაეკლესიად აღიარონ არა საქართველოს წმიდა ეკლესია, არამედ კონსტანტინოპოლის საპატრიარქო.

მრავალგზის აღინიშნა, რომ უცხოეთში ეს თეორია ყველაზე უფრო მეტად გაიტანა და გაავრცელა „პრავოსლავნაია ენციკლოპედია“.

არასოდეს, არცერთ საუკუნეში, კონსტანტინოპოლის საპატრიარქოს არ გამოუთქვამს არავითარი თვალსაზრისი, ანდა შენიშვნაც კი დასავლეთ საქართველოში ქართული ეკლესიის შექრის შესახებ. ეს რომ ასე ყოფილიყო, ქართულ-ბიზანტიური ათასწლოვანი საეკლესიო ურთიერთობის დროს, ამის შესახებ, ერთხელ მაინც, გამოითქმოდა თუნდაც მცირე შენიშვნა.

საქმე ის არის, რომ კონსტანტინოპოლის იურისდიქციაში მყოფი ფაზისის სამიტროპოლიტო და მისი ოთხი საეპისკოპოსო, რომელიც თითქოსდა ქართული ეკლესიის მიერ იყვნენ გაუქმებულნი, სინამდვილეში მდებარეობდნენ არა დასავლეთ საქართველოში, არამედ ქართველი ერის უძველეს ქვეყანაში, რომელსაც ტრაპზონის ოლქი ეწოდა, იქამდე კი მას ერქვა „ქალდეა“, „სოფელი მეგრელთა“. იქ ტრაპზონის ოლქში მდებარე ჭოროხის, ანუ ფასისის მარცხენა სანაპიროზე მდებარეობდნენ ფასისის სამიტროპოლიტო და მისი საეპისკოპოსოები – როდოპოლისისა, სასინისა, პეტრონისა და ზიგანასი, როგორც ეს კარგად არის გარკვეული პროფ. ნ. ადონცის მიერ.

ფაზისის სამიტროპოლიტო კონსტანტინოპოლის იურისდიქციაში იმყოფებოდა და როგორც ითქვა, ტრაპზონის ოლქში მდებარეობდა. მისი იურისდიქცია, თითქმის, ჭოროხამდე აღწევდა.

რაც შეეხება მიწა-წყალს ჭოროხიდან ვიდრე მდინარე ეგრისწყლამდე (ვახტანგ გორგასლის შემდგომ მდინარე კლისურამდე) – ის წმიდა ნინოს დროიდანვე ქართული ეკლესიის იურისდიქციაში იმყოფებოდა. ასე რომ, ჩვენი ძველი საეკლესიო მატრიანეების ცნობებით, დასავლეთ საქართველოში იმთავითვე, ძველთაგანვე საქართველოს ეკლესიის იურისდიქცია ვრცელდებოდა. სხვა საეკლესიო წყაროებთან ერთად, ამის შესახებ ხაზგასმით მიუთითებდა „რუის-ურბნისის“ საკანონმდებლო კრების ძეგლისწერა – **„ანდრია პირველწოდებულმა სახარება იქადაგა ყოველსა ქვეყანასა საქართველოჲსასა“** („დიდი სჯულის კანონი“, 1975, გვ. 545), ხოლო **წმიდა ნინომ ქრისტიანულ სარწმუნოებაზე მოაქცია „ყოველი სასვება ყოვლისა ქართველთა ნათესავისა“** (იქვე, გვ. 546).

რუის-ურბნისის კრების წმიდა მამების თვალსაზრისით, დასავლეთ საქართველო მუდამ ისტორიული საქართველო იყო,

რომლის მოსახლეობა, აღმოსავლეთ საქართველოსთან ერთად მოაქცია წმიდა ნინომ. ამავსე წერდა გელასი კესარიელი IV ს-ში, რომ ტყვე ქალმა მოაქცია იბერები და ლაზები. მაშასადამე, დასავლეთ საქართველოში საეკლესიო იურისდიქცია იმთავითვე მცხეთის ხელში იყო და არა კონსტანტინოპოლისა. დასავლეთ საქართველო ეკლესიურად როდესმე კონსტანტინოპოლის იურისდიქციაში რომ ყოფილიყო, ამის შესახებ უთუოდ შემორჩებოდა პირდაპირი ან ირიბი ცნობები თვით ბერძნულ წყაროებშივე, ან რაიმე საყვედურნარევი მინიშნება მაინც ბერძენი იერარქებისა, ასეთი კი არ არსებობს. მაგალითად, კონსტანტინოპოლის პატრიარქი ნიკოლოზ მისტიკოსი ძალზე თბილ და მეგობრულ წერილებს წერდა აფხაზთა მეფეს – გიორგი II-ს X საუკუნის შუა წლებში, როცა საბჭოთა ისტორიკოსების აზრით, მის სამეფოში, თითქოსდა, „**ბრძოლა იყო გაჩაღებული კონსტანტინოპოლის საპატრიარქოს წინააღმდეგ**“. ასე რომ ყოფილიყო, კონსტანტინოპოლის პატრიარქი ნიკოლოზ მისტიკოსი როგორმე მოახერხებდა პროტესტის განცხადებას ქართული ეკლესიის წევრ აფხაზთა მეფის – გიორგი II-ისადმი (922-957), (იხ. მისი წერილები გიორგი II-ისადმი გეორგიკა, IV, ნაკვეთი II);

ერთი სიტყვით, **წყაროები არ ადასტურებენ საბჭოურ თვალსაზრისს.**

აღმოსავლეთში, ბატონ დავით მუსხელიშვილის თვალსაზრისით, თვით წმიდა ნინოს „საქმიანობა“ თითქოსდა მიმართული იყო იქითკენ, რომ ჰერეთში მცხოვრები „არაქართული მოსახლეობა“ (ალბანელები) გაექართველებინა. ჩემი აზრით, ასეთი წარმოდგენა წმიდა ნინოსი ძალზე უცნაურია. დ. მუსხელიშვილი წერს: „**ბოდბე, სუჯეთისა და კამბეჩოვანის საზღვარზე, მეფე მირიანის დროს ახლადშემოერთებული ქვეყანა იყო, აქ**

**„აღბანელებიც (ჰერები) ცხოვრობდნენ ... მათი საბოლოო ასი-
მილაცია დროის ამბავი იყო“** (დ. მუსხელიშვილი, 2003, გვ. 38).
ე.ი. მას მიაჩნია, რომ ბოდბე და მისი რეგიონი „ახლადშემო-
ერთებული ქვეყანა იყო და ის აღბანელებით იყო დასახლებუ-
ლი და განაგრძობს – „ჩანს, მირიან მეფის და წმიდა ნინოს
ინტენსიური კულტურულ-საგანმანათლებლო საქმიანობა მი-
მართული ჰერეთში ქართული ქრისტიანობის გავრცელები-
საკენ... რომელიც წინააღმდეგობას აწყდებოდა, არა მხოლოდ
აღვანელთაგან, არამედ სომხებისგანაც“ (იქვე, გვ. 38). სხვა
სიტყვებით რომ ვთქვათ, წმიდა ნინო, თითქოსდა, „აქართველე-
ბდა“ ჰერ-აღვანელებს და სომხებსაც.

ჩვენი მეცნიერის ამ მოსაზრების საპირისპიროდ, **მოვსეს
ხორენაცს მთელი მოსახლეობა „კლარჯეთიდან მასქუთებამდე“
(კლარჯეთიდან კასპიის ზღვისპირეთში მცხოვრებ ტომ მას-
ქუთებამდე) – ეთნიკურ ქართველებად მიაჩნია (სადაც იქადაგა
წმიდა ნინომ) და არა სომხებად, ანდა აღბანელებად (ჰერებად),
როგორც წარმოადგინა საბჭოთა ისტორიოგრაფიამ.**

სომხური საისტორიო მწერლობის მამა, სომეხთა ჰერო-
დოტედ ნოდებული მოვსეს ხორენაცი V ს-ში წერდა: „სანა-
ტრელი ნუნე წავიდა იქედან (ე.ი. მცხეთიდან), რათა თავისი ად-
ვილგასაგები საუბრით ქართველთა ქვეყნის (!) სხვა კუთხეებაც
დაემოძღვრა – გავბედავ და ვიტყვი, რომ ნუნე მოციქული ქალი
გახდა. მან იქადაგა სახარება კლარჯეთიდან დანწყებული ვიდრე
ალანთა და კასპიის კარამდე. მასქუთთა საზღვრებამდე, რო-
გორც ამას აგათანგელოზი გაუწყებს შენ“ (მ. ხორენაცი, 1984,
გვ. 172).

წმიდა ნინოს აღბანელები (იგივე ჰერები, დ. მუსხელიშვი-
ლის აზრით) რომ გაექრისტიანებინა, როგორმე ხორენაცი მიუ-
თითებდა ამის შესახებ, მაგრამ ის სულ სხვა რაიმეს გვაუწ-

ყებს, კერძოდ, საზღვრავს ქართველების ეთნიკურ განსახლებას – ესაა **კლარჯეთიდან ვიდრე ალანთა და კასპიის კარამდე, ვიდრე მასქუთთა საზღვრამდე – ამ საზღვრებში ქართველები სახლობენ, მათ უქადაგა წმიდა ნინომ; მასქუთების ქვეყნამდე, ე.ი. მტკვარ-არაქსის შესართავამდე მცხოვრები ჰერები მ. ხორენაცს ეთნიკურ ქართველებად მიაჩნია და არა ალბანელებად.**

დ. მუსხელიშვილი ფიქრობს, რომ წმიდა ნინოს „პროზელიტიზმის სიმბოლო“ აღუმართავს ახლად შემოერთებულ ალბანურ ქალაქ ბოდისში (ე.ი. უჯარმა – ბოდბეში) და წერს – „მგონია ასე უნდა გავიგოთ წმიდა ნინოს გადაწყვეტილება, რომ ჯვარი – ქრისტიანული **პროზელიტიზმის სიმბოლო** – დროებით „ალიმართოს იგი უჯარმას ქალაქსა და დაბა ბოდისი არა წინ აღუდგეს ქალაქსა მას მეფეთასა, რამეთუ ერისა სიმრავლე არს მუნ“ (დ. მუსხელიშვილი, 2003, გვ. 39).

ასე იქცა დავით მუსხელიშვილის სიტყვით, „ორი ფაქტობრივად ეთნიკურად ერთმანეთისგან განსხვავებული ქვეყანა ერთ კულტურულ ერთეულად“ (იქვე, გვ. 41). აქედან ჩანს, რომ საბჭოთა ეპოქის ისტორიკოსების აზრით, წმიდა ნინო ქართლის გარდა, ალბანეთშიც მოღვაწეობდა და მან ალბანეთის ქვეყნის ერთი ნაწილი ქართულ ეკლესიას შემოუერთა. ბოდბის მიჩნევა არა ქართლის, არამედ ალბანეთის ქალაქად, ქართულ წყაროებს ეწინააღმდეგება.

წმიდა ნინო, ქართველთა განმანათლებელია და არა ალბანელებისა.

ჯვარი არ არის პროზელიტიზმის სიმბოლო, ქართულ ეკლესიას ჯვარი პროზელიტური მიზნით არასოდეს გამოუყენებია, მით უმეტეს, არაქართული ტომების „ასიმილაცია – გაქართველების“ მიზნით.

ასეთი მოსაზრება უსაფუძვლოა, იგი არ ეყრდნობა წყაროებს.

„პრავოსლავნაია ენციკლოპედიის“ მიხედვითაც, თავდაპირველად, ჰერეზი იმყოფებოდნენ ალბანეთის საკათალიკოსოს იურისდიქციაში და ისინი არ იყვნენ ქართველები. საინტერესოა, რომ მიუხედავად ამ ოფიციალური მოსაზრების არსებობისა, თბილისიდან, ამჟამად, დაბეჯითებით უნერგავენ საინგილოს მოსახლეობას თვალსაზრისს, რომ ისინი ჰერეზი არიან. თუმცა, აქამდე, ინგილოებმა თავიანთი ჰერეზის შესახებ არაფერი იცოდნენ და ისინი თავიანთ თავს აღმოსავლეთ კახეთის მოსახლეობად მიიჩნევდნენ. ამჟამად კი, თვალსაზრისი, რომ ინგილოები ჰერეზი არიან, ძალზე გავრცელდა. ამის პარალელურად, აზერბაიჯანელი ისტორიკოსები და მეცნიერები ამტკიცებენ, რომ ჰერეზი და ალბანელები ერთი არაქართული ხალხი იყო და ისინი იყვნენ აზერბაიჯანელი ხალხის წინაპრები. ამ მოსაზრებიდან გამომდინარე, ისინი თვლიან, რომ ჰერულ-ალბანური კულტურა აზერბაიჯანული კულტურის საკუთრებაა, რომელიც შემდგომ ქართულმა ეკლესიამ მისაკუთრა. მაშასადამე, ინგილოები თუ ჰერეზი არიან, ისინი ამის გამო აზერბაიჯანულ ტომად მოიაზრება.

„ქართიზაციის თეორიის“ გაცნობის შემდეგ, უცხოელთ ექმნებათ შთაბეჭდილება ქართველთა „იმპერიალიზმის“ შესახებ, რომ თითქოს, მათ პატარა „ერები“ ჰყავთ დაპყრობილი; ნ. ქუთელია ამასთან დაკავშირებით წერს: **„ინტერნეტის ვებსაიტებზე მუსირებს თემა – მეგრელები და სვანები პატარა ერები ყოფილან და ქართველ „ოკუპანტებს დაუპყრიათ“ და ახლა მათ ენებს განვითარების საშუალებას არ აძლევენ. არსებობს „დოქტრინა“ – არ არსებობს ქართველი ერი, არსებობს ცალკეულ ტომთა კონგლომერატი“** (ნ. ქუთელია, 2005, გვ. 273).

არათუ უცხოელები, თვით ქართველები ე.წ. „ქართიზაციის თეორიის“ გაცნობის შემდეგ, ივიწყებენ ნაციონალურ ინ-

ტერესებს და კუთხურობის აპოლოგეტები ხდებიან. ამის ერთი კარგი მაგალითია ა. ლიპარტელიანი, რომელმაც 1994 წელს გამოსცა წიგნი „სვანურ-ქართული ლექსიკონი, ჩოლორული კილო“. ა. ლიპარტელიანი თავისი წიგნის შესავალში წერს: „აღმოსავლეთ საქართველოში იბერების მოქმედებით განადგურდა სვანური მოსახლეობა“ (ა. ლიპარტელიანი, 1994, გვ. 10). შდრ., სხვა მსგავსი ციტატები მისი წიგნიდან: „მირიანმა სასტიკად დასაჯა ეს ჰენიოხი ჰერი – წანარი – სვანები, ვინც უღეტას გადაურჩა, აყარა და დაასახლა ახლანდელ ტერიტორიაზე, რბევას გადარჩა ალბანეთის მოსაზღვრე ტერიტორია“ (იქვე, გვ. 11). აი, ამონარიდები მისი წიგნიდან: „ჰერების კულტურულ-ეთნიკური შერწყმა ქართულ ტომებთან, ჰერების ასიმილირება დაიწყო ძვ.წ. II-I საუკუნეების მიჯნაზე“ (საქ. ისტ. ნარკ. ტ. II, გვ. 402).

ა. ლიპარტელიანი თავის წიგნშივე უთითებს მისი აზრების წყაროს – ესაა ნიკო მარი.

ა. ლიპარტელიანი იმონმებს ნიკო მარის რუსულენოვან წიგნებს – ნიკო მარი, „მოგზაურობა სვანეთში“ (1911-1912) და ნ. მარი, „ხე-მცენარეულობის იაფეტური სახელები“ (1913).

„ქართიზაციის თეორია“, როგორც ცნობილია, XX საუკუნეში დაეფუძნა ე. პატკანოვისა და ნ. მარის მოსაზრებებს. პატკანოვ-მარის „თეორიის“ საშიშროების შესახებ ჯერ კიდევ დიდი ილია მართალი ბრძანებდა, და სხვათა შორის, ამასვე უთითებდნენ სტუდენტ ივანე ჯავახიშვილს მისი მშობლები იმ წერილებში, რომელსაც წერდნენ თავიანთ ახალგაზრდა ვაჟიშვილს (წერილები გამოქვეყნებულია).

თითქოს, ჩვენს თემას ეხმიანება დიდი კონსტანტინე გამსახურდია თავის ცნობილ წერილში: „ტროასეული ცხენი“ (აკად. ნიკო მარის წერილის გამო) წერს – „არსად ისეთი ფელდეფე-

ლური მორჩილებით არ იხრის ქედს საზოგადოებრივი აზრი ავტორიტეტთან „უნივერსიტეტის პროფესორების“ წინაშე, როგორც ჩვენში, რადგან ყველაზე ნაკლებად ჩვენში შეუგნიათ უცილო ჭეშმარიტება გოეთეს დიდი სიტყვებისა: „ხშირად დიდი ადამიანი დიდ გემსავით შეცდომების დიდ ზოლებს ტოვებს თავის სარბიელზე“ (კ. გამსახურდია, „ტროასეული ცხენი“, თხზ. ტ.VIII, 1967, გვ.140).

ჩვენ, ცხადია, ქედს ვიხრით იმ დიდი ადამიანების წინაშე, რომელთაც შევეხეთ ჩვენს წერილში, მაგრამ მხოლოდ იმ გულისტკივილით, რომ არ დაიშალოს ჩვენი ეროვნული სახლი, რადგანაც წმიდა წერილში ნაბრძანებია: **„თუ სამეფო თვისივე თავის წინააღმდეგ დაიყოფა, ის სამეფო ველარ გაძლებს“** (მარკოზი, 3, 24).

თუ ჩვენი დიდი ადამიანები ყველა ქართულ თემსა და ტომს საკუთარ წინაპარს გამოუძებნიან – მაგალითად, ინგილოებსა და კახელებს – ჰერ-ალბანელებს, ფშავ-ხევსურებს - ვაინახებს (ზ. დიდებულისძე, 1983, გვ. 33-34), ქვემო ქართლებს – სომხებს, დასავლელ ქართველებს – ადიღე-ჩერქერზებს და ა.შ. თუ განაცხადებენ, რომ დასავლეთ საქართველოში სხვა ეთნოსი ჩამოყალიბდა, რომელიც შემდეგ „ქართიზებულ“ იქნა – ჩვენი ერი და ჩვენი სახელმწიფო დაიყოფა. მით უმეტეს, რომ წყაროები, თუ მათ კარგად და სწორად ნავიკითხავთ, მიკერძობის გარეშე, არ იძლევა ამის უფლებას, პირიქით, ჩვენი წყაროები: „მოქცევაჲ ქართლისაჲ“ თუ „ქართლის ცხოვრება“ ღალადებენ, რომ ქრისტეს შობამდე შექმნილი ერთიანი საქართველოს – „ქართლის სამეფოს“ მოსახლეობა იმთავითვე იყო ქართველი ხალხი და ამ სახელმწიფოს ჩრდილო-დასავლეთი საზღვარი მდინარე ეგრისწყალზე გადიოდა აზონისა და ფარნავაზის დროს.

თუ რას ნიშნავს წყაროს ეს მითითება, გვიხსნის წმიდა ამბროსი ხელაია: **„ჯერ კიდევ არაქრისტიანი ქართული ტომის მოდგმებმა შექმნეს პატარა სივრცით, მაგრამ ძლიერი ნებისყოფით – სახელმწიფო, რომელიც ცნობილია ისტორიაში საქართველოს სახელით ერთადერთი მატარებელი წინა აზიაში ქრისტიანული კულტურისა და ევროპული ჰუმანიზმისა“** (ა. ხელაია, 1990).

მაშასადამე, კათალიკოს-პატრიარქ წმიდა ამბროსი ხელაიას, საერთოდ საქართველოს წმიდა ეკლესიის თვალსაზრისი ასეთი იყო: **ჯერ კიდევ გაქრისტიანებამდე, I-IV საუკუნეებამდე, ქართველთა მოდგმამ შექმნა დასავლეთ-აღმოსავლეთ საქართველოს მომცველი ერთიანი სახელმწიფო, მატარებელი ერთიანი ქართული კულტურისა.**

საბჭოთა იმპერიას ჩვენი დიდი ადამიანებისათვის თავისუფალი მუშაობის საშუალება რომ მიეცა, საჭირო არ იქნებოდა ჩვენი მოსაზრებების გამოთქმა და არც წმიდა ეკლესია განაჩენდა შემდეგს: **„დაუშვებელია ისტორიის გაყალბება – მეგრელებისა და სვანების მნიგნობრობისა და ქრისტიანული კულტურის არმქონეობად გამოცხადება და ამ კუთხის შვილებისათვის XXI საუკუნეში ბიბლიის თარგმნა, რაც უპირველეს ყოვლისა მიზნად ისახავს ერის გათიშვას და ქვეყნის მთლიანობის დარღვევის მცდელობას“** (წმ. სინოდის სხდომის ოქმი, 23, 2005, საპატრიარქოს უწყებანი, №45, გვ. 7).

ამჟამად, გარკვეული ქართული წრეები ისე წარმოადგენენ საქმეს, თითქოსდა „პრავოსლავნაია ენციკლოპედიაში“ მხოლოდ ტაო-კლარჯეთის ეთნიკური და კულტურული სახე იყოს დამახინჯებული. სინამდვილეში, აქ, საქართველოს ყოველი კუთხის და საერთოდ, ქართველი ერის ისტორია გაყალბებულია, როგორც თანდართული ლიტერატურის ჩამონათვალიდან ჩანს,

სტატიების ავტორები ქართულ ოფიციალურ ისტორიოგრაფიას ეყრდნობოდნენ. საქმე ისაა, რომ ასეთ მოსაზრებას საფუძვლად უდევს ეკლესიის ისტორიის გაყალბება, წყაროებზე ზენოლა, მისი მონაცემების თვითნებური ინტერპრეტირებით კარდინალური დასკვნების მიღება, ჯერ თვით საქართველოს მეცნიერთა მიერ და შემდგომ მათი დამონმებით უცხოელ ავტორთა მიერ.

კერძოდ, „პრავოსლავნაია ენციკლოპედიაში“ სტატია „ალბანეთის საკათალიკოსოს“ რუკის მიხედვით, მცხეთის აღმოსავლეთით მდებარე მინა-წყალი (კახეთი) – ალბანეთის საკათალიკოსოს იურისდიქციაში შემავალ ტერიტორიად მიიჩნევა.

ასევე, „პრავოსლავნაია ენციკლოპედიაში“ სტატიაში – „ალანიის სამიტროპოლიტო“ აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთი, კერძოდ, ლენინგორის, ყაზბეგის და მიმდებარე მინა-წყალი წარმოდგენილია კონსტანტინოპოლის საპატრიარქოს იურისდიქციის ქვეშ მყოფ ალანიის სამიტროპოლიტოს იურისდიქციაში, მრავალი ქართული ეკლესია-მონასტერი, და რაც მთავარია, მინა-წყალი ალანურ კონსტანტინოპოლურადაა გამოცხადებული. ამავე ენციკლოპედიის სტატია „აფხაზეთის საკათალიკოსოს“ აზრით, თითქოსდა, არაბობის დროს დასავლეთ საქართველოში გადასახლდა აღმოსავლეთ საქართველოს მოსახლეობა და იქ შეიტანა ქართული ენა და კულტურა. ამის შედეგად იქამდე „კონსტანტინოპოლის იურისდიქციაში მყოფ“ დასავლეთ საქართველოში, თითქოსდა, შეიჭრა მცხეთა და იქ გაბატონდა.

აფხაზი საეკლესიო სეპარატისტებიც ამ თვალსაზრისს არიან ჩაჭიდებულნი; ახლახან გამოიცა „აფხაზეთის მართლმადიდებლური ეკლესიის მოკლე ნარკვევი“ მღვდელ-მონაზონ დოროთე დბარის ავტორობით, სადაც დამონმებულია „პრავო-

სლავნაია ენციკლოპედიის“ აღნიშნული სტატია – ქართველების დასავლეთ საქართველოში გადასახლების შესახებ VIII-X საუკუნეებში. ავტორი ეჭვმიუტანელ ფაქტად მიიჩნევს თვალსაზრისს, რომ დასავლეთ საქართველო კონსტანტინოპოლის იურისდიქციაში იმყოფებოდა და იქ ღვთისმსახურებისათვის ეკლესიებში არამხოლოდ ბერძნული, არამედ აფხაზური ენაც გამოიყენებოდა, ხოლო შემდეგ, თითქოსდა, აფხაზური ეკლესია და აფხაზური სახელმწიფო ქართველმა აგრესორებმა ქართული ეკლესიის წინამძღოლობით დაიპყრეს და აფხაზური ეკლესია ჩაკლეს (იხ. წიგნში Иермонах Дорофей Дбар – Краткий очерк истории Абхазской Православной Церкви. Новый Афон, 2005.

„პრავოსლავნაია ენციკლოპედიის“ ტომეულებში, დასავლეთ საქართველოს მსგავსად, სამხრეთ საქართველოც არაქართულ ქვეყნადაა გამოცხადებული, სადაც, თითქოსდა, ქართული ეკლესიის გაბატონების შემდეგ მოხდა მკვიდრი „სომხების“ გაქართველება.

„სომხების“ გაქართველების „თვალსაზრისი“ იმდენადაა გავრცელებული, რომ მან უკვე ქართულ საეკლესიო გამოცემებშიც შეაღწია. მაგალითად, თითქოსდა, კირიონ I კათალიკოსმა ქვემო ქართლში **„არაქართული მოსახლეობის გასაქართველებლად მარჯვედ გამოიყენა პოლიტიკური ვითარება“** („საქართველოს კათალიკოს-პატრიარქები“, თბ, 2000. გვ. 28). სომეხი ავტორები, და არა მხოლოდ ისინი, ასეთ სტატიებს საფუძვლად უდებენ თეორიას, რომ ქვემო ქართლი და საერთოდ სამხრეთ საქართველო სომხური ქვეყანა იყო, რომელიც ქართული ეკლესიის მიერ „გაქართველდა“. თუ გადავშლით აღნიშნული სტატიის ავტორის უამრავ ძველ შრომას და მის წიგნებს, ყველგან საუბარია სომეხთა „გაქართველების“ შესახებ. ესაა თეორია, რომელიც ქართული საბჭოთა ოფიციალური

ისტორიოგრაფიისათვის უეჭველ დოგმად იქცა და მას ავითარებდა ბოლო საუკუნის მანძილზე.

ერთი სიტყვით „პრავოსლავნაია ენციკლოპედიას“ სხვადასხვა ტომში გამოქვეყნებული სტატიები არის მარცხი ქართული თანამედროვე ისტორიოგრაფიისა. მოსალოდნელი იყო, რომ სამეცნიერო წრეები ამ საკითხის განსახილველად გამართავდნენ სემინარებს და მოხდებოდა სამეცნიერო აზრის ურთიერთგაცვლა, მაგრამ მოხდა ამ სტატიების იგნორირება.

საქმე ისაა, რომ თანამედროვე ქართულ ისტორიოგრაფიას, რომელიც ეყრდნობა „ქართიზაცია-გაქართველების“ თეორიას (რაც თითქოს ეკლესიის წინამძღოლობით ქართის ტომმა VIII-X საუკუნეებში მოახდინა), არ შეუძლია, ამჟამად, ამ საკითხის გადაჭრა.

ახალი ქართული ისტორიოგრაფია ამ საკითხის გადაჭრას შეძლებს, თუ ის გაიზიარებს ძველი ქართველი ისტორიკოსების თვალსაზრისს, რომ ქართველი ხალხი ჩამოყალიბდა არა VIII-X საუკუნეებში, ეკლესიის მეოხებით, მეზობელი ტომების ქართიზაციის შედეგად, არამედ, რომ **ისტორიაში გამოჩენის დროს ქართველი ხალხი წარმოადგენდა ეთნიკურ მთლიანობას, ერთ ხალხს, ერთი ენითა და კულტურით, რომლის საცხოვრისი მოიცავდა დასავლეთ, აღმოსავლეთ და სამხრეთ საქართველოს, რომ იმთავითვე ქართველები იყვნენ არა მხოლოდ შიდა ქართლის მოსახლეობა, არამედ - ეგრისელები, სვანები, კახელები და სამხრეთ საქართველოს მოსახლეობა, რომ მათ ჰქონდათ ერთი ენა (სუსტად დიფერენცირებული ფუძე ქართული ენა) რომელსაც ქრისტიანობის გავრცელების შემდეგ დაეყრდნო საღვთისმსახურო ლიტურგიკული ენა, რომ მხოლოდ შემდგომ დაიწყო ამ ერთიანი ენის შიგნით დიალექტების წარმოქმნა.** ასეთი ვითარება არ არის უმაგალითო (მაგალითად, ერთი სლავი ხალხი,

ერთიანი ენით მხოლოდ გაქრისტიანების შემდეგ დაიყო სხვადასხვა დიდ ენობრივ ჯგუფებად).

ფაქტი ერთიანი ქართველი ხალხის ქრისტიანობამდე არსებობის შესახებ, დაფიქსირებულია ძველ ქართულ წყაროებში, მაგალითად, როცა „მოქცევაი ქართლისაი“ წერს, რომ აზონი დაადგინეს მეფედ მთელი ისტორიული საქართველოსი, რომ მისი პირველი ერთიანი „ქართლის სამეფოს“ დასავლეთ საზღვარი გადიოდა მდინარე ეგრისწყალზე, ეს ცნობა გულისხმობს, რომ ეგრისწყალთან მდებარე ეგრისი ქართლის სამეფოს ნაწილი იყო, ხოლო მისი მოსახლეობა ქართველი ერის ნაწილი.

პირველი ერთიანი ქართული სახელმწიფოს საზღვრები ასეთი იყო: **„საზღვარი დაუდვა მას ჰერეთი და ეგრისწყალი და სომხეთი და მთა ცროლისა“** („მოქცევაი ქართლისაი“, ძეგლ. I, 1964, გვ. 81). ამავე თვალსაზრისს ატარებს „ქართლის ცხოვრება“, მასში, ყველა მეფე უკლებლივ, ფარნავაზიდან ვახტანგ გორგასლამდე, ფლობდა დასავლეთ საქართველოს, მაშასადამე დასავლეთ საქართველოს მოსახლეობა იმთავითვე ქართველობა იყო (ასევე, ჩვენი საეკლესიო წყაროების ცნობით) და ამ მოსახლეობას არ ესაჭიროებოდა არავითარი „ქართიზაცია-გაქართველება“ (ა. ჯაფარიძე, ქართველთა წინაპრების ბიბლიური ისტორია ადამიდან იესომდე, 1994, გვ. 62, 65). როგორც აღინიშნა, ამავე თვალსაზრისს გამოთქვამს რუისურბნისის კრების ძეგლისწერაც, სადაც ანდრია პირველწოდებული მთელი საქართველოს მომაქცევლად, ხოლო წმიდა ნინო მთელი ქართველი ერის გამაქრისტიანებლად იწოდება.

თუ ამ ძველ ისტორიკოსთა თვალსაზრისს არ გაიზიარებს ოფიციალური ისტორიოგრაფია, ცხადია, ვერ შეძლებს „პრავოსლავნაია ენციკლოპედიისა“ და ვერც სეპარატისტთა მიზნების ჯეროვან შეფასებას.

ყოველივე ზემოთქმული ასე შეგვიძლია შევაჯამოთ:

საქართველოს სამოციქულო ეკლესიის მთლიანობის დარღვევის მიზნით, რუსეთის იმპერიის წიაღში შემუშავდა შეხედულება საქართველოს ეკლესიის პროზელიტურობის შესახებ, რომლის არსი შემდეგია: IX-X სს-ში აღმოსავლეთ საქართველოს ეკლესიამ არაკანონიკურად დაიქვემდებარა კონსტანტინოპოლის იურისდიქციის ქვეშ მყოფი დასავლეთ საქართველოს მომცველი ფაზისის სამიტროპოლიტოს, ტაო-კლარჯეთის, ალბანეთის (ჰერეთის) საეპისკოპოსოები და ასევე, აღმოსავლეთ საქართველოს მთიანეთში კონსტანტინოპოლის იურისდიქციაში მყოფი ალანის სამიტროპოლიტოს ეკლესიები... ეს თვალსაზრისი კარგად გამოიხატა მოსკოვში 2000-06 წლებში დასტამბულ „პრავოსლავნაია ენციკლოპედიის“ სტატიებში, რომელთა ძირითადი საფუძველი არის საბჭოთა ისტორიკოსთა ნაშრომები (ასახული ქართულ საბჭოთა ენციკლოპედიასა და სხვა გამოცემებში).

ამგვარ შეხედულებას არავითარი ისტორიული საფუძველი არა აქვს. კერძოდ, ძველი ქართული მატრიანებისა და საეკლესიო ისტორიოგრაფიის მრავალი დოკუმენტით დასტურდება, რომ ორგანიზაციულად, ჩამოყალიბებისთანავე, საქართველოს ეკლესიის იურისდიქცია მოიცავდა საქართველოში შემავალ ყველა მხარეს: ეგრისს, ტაო-კლარჯეთს, აღმოსავლეთ საქართველოს, კავკასიონის სამხრეთ და ჩრდილოეთ კალთებზე არსებულ ქართულ თემთა საცხოვრისებს...

კვლევა გვიჩვენებს, რომ ფაზისის სამიტროპოლიტო მდებარეობდა არა ქალაქ ფოთში, არამედ მდინარე ჭოროხის (ფაზისის) მარცხენა სანაპიროს დასავლეთით მდებარე ტრაპიზონის

ოლქში. იქვე მდებარეობდა ფაზისის სამიტროპოლიტოს ოთხივე საეპისკოპოსო და არა დასავლეთ საქართველოში.

მცხეთის აღმოსავლეთით მდებარე მინა-წყალიც მუდამ საქართველოს იურისდიქციაში იმყოფებოდა ქართული წყაროების მიხედვით, და ამიტომ იქადაგა იქ წმიდა ნინომ, ქართველთა შორის კლარჯეთიდან მასქუთებამდე (მოვსეს ხორენაცის V ს-ის ცნობით) ამავეს წერს რუის-ურბნისის კრების „ძეგლისწერა“: ანდრია პირველწოდებულმა სახარება იქადაგა „ყოველსა ქუეყანასა საქართველოჲსა“, ხოლო წმიდა ნინომ ქრისტიანულ სარწმუნოებაზე მოაქცია „ყოველი სავსება ყოველისა ქართველთა ნათესავისა“, (დიდი სჯულისკანონი, 1975, გვ. 545-546). გელასი კესარიელი, IV ს-ში იმავეს წერდა, რომ წმ. ნინომ მოაქცია იბერები და ლაზები, ე.ი. მთლიანი ქართველი ერი.

ტაოსა და კლარჯეთის მოსახლეობა IX-X სს-ში იყვნენ არა გაქართველებული სომხები, როგორც ამჟამად მიიჩნევა ზოგიერთი წრეების მიერ, არამედ ეთნიკური ქართველები, რომლებიც იქამდე VI-VII სს-ში დამპყრობელთა იძულებით იმყოფებოდნენ სომხურ-ქალკედონური ეკლესიის იურისდიქციაში, ხელსაყრელი პოლიტიკური მომენტისთანავე მათ გადაიგდეს სომხურ-ქალკედონური ეკლესიის იურისდიქციის უღელი და დაუბრუნდნენ თავიანთ მშობლიურ-ეროვნულ ქართულ ეკლესიას.

რაც შეეხება საქართველოს მთიანეთს - ის არასოდეს ყოფილა კონსტანტინოპოლის საპატრიარქოს იურისდიქციაში, როგორც ამას წყაროები, ასევე სამხრეთ და ჩრდილოეთ კავკასიის მთიანეთის ეკლესიების ნაშთების წარწერები აჩვენებს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. კ. გამსახურდია – ტროასეული ცხენი (აკად. ნ. მარის წერილის გამო), თბ. ტ. VIII, 1967.
2. დიდი სჯულისკანონი, თბილისი, 1975.
3. დიდი სჯულისკანონი, საქართველოს ეკლესიის კალენდარი, თბილისი, 1987.
4. З. Дидебулидзе - Культурные Взаимосвязи, 1983.
5. მ. ვაჩნაძე, ვ. გურული – ივ. ჯავახიშვილი, ტირანიის სამსჯავროს წინაშე, თბ., 2004.
6. რ. თოფჩიშვილი – ქართველთა ეთნიკური ისტორია, თბ., 2002.
7. Иермонах Дорофей (Дбар) - Краткий очерк истории Абхазской Православной Церкви, Новый Афон, 2005.
8. ა. ლიპარტელიანი – სვანურ-ქართული ლექსიკონი, (ჩოლორული კილო), თბ., 1994.
9. დ. მუსხელიშვილი – საქართველო IV-VIII საუკუნეებში, 2003.
10. დ. მუსხელიშვილი – ქართული ეკლესია და სახელმწიფო ტერიტორია შუა საუკუნეებში, საქართველოს საპატრიარქოს ქრისტიანული კვლევის საერთაშორისო ცენტრი, II საერთაშორისო სიმპოზიუმი, 24-26 ნოემბერი, 2005.
11. საქართველოს ისტორიის ნარკვევები, ტ. II, თბ., 1973.
12. თ. პაპუაშვილი – ადრეფეოდალური ხანის ქართული ლიტერატურა და საისტორიო მწერლობა, წიგნში: „საქართველოს ისტორიის ნარკვევები, ტ. II, თბ., 1973.
13. ტ. ფუტყარაძე – ქართველები, ნაწილი I, ქუთაისი, 2005.
14. ნ. ქუთელია – ქართული ენა, როგორც კულტურულ-ეროვნული და პოლიტიკური მთლიანობის საფუძველი, კრე-

ბულში: ახლო აღმოსავლეთი და საქართველო, IV, თბ., 2005.

15. ა. ხელაია – მიმართვა გენუის კონფერენციას, ჟურნალი მნათობი, 1988.

16. მ. ხორენაცი – სომხეთის ისტორია, 1984.

17.. ა. ჯაფარიძე – საქართველოს სამოციქულო ეკლესიის ისტორია, ტ. I-II, 1996-1999.

18. ა. ჯაფარიძე – ქართველთა წინაპრების ბიბლიური ისტორია ადამიდან იესომდე, თბ., 1994.

Metropolitan Anania (Japaridze) - Head of the Chair of Theology
of the Technical University of Georgia

The Dominant View in Soviet Historiography on Proselytism
of the Georgian Church and its Criticism

Summary

In order to destroy the unity of the Georgian Apostolic Church, Russian imperial circles elaborated the view concerning the proselytism of the Georgian Church, namely, allegedly the Georgian Church existing only in the central part of eastern Georgia uncanonically subordinated (and georgianized the population too): the Metropolitan Diocese of Phasis covering western Georgia being under the jurisdiction of Constantinople, southern Georgia (Tao-Klarjeti), dioceses existing to the east of Mtskheta, being, in their view, under the jurisdiction of the Catholicosate of Albania (Hereti) and churches of the Metropolitan Diocese of Alania of eastern Georgian highland regions being under the jurisdiction of Constantinople... This view was expressed in entries of "Pravoslavnaia entsiklopedia" published in 2000-2006 in Moscow, which are based mainly on works of Soviet historians (found in Georgian Soviet Encyclopaedia and other publications).

The above-mentioned view is devoid of any historical foundation, in particular, old Georgian annals and numerous documents of church historiography confirm that:

The jurisdiction of the Georgian Church immediately after its establishment and in the subsequent period covered all the areas forming part of Kartli/Georgia: Egrisi, historical Tao-Klarjeti, the eastern part of eastern Georgia, homelands of the Kartvelian communities existing on the southern and northern slopes of the Caucasus... The study shows that the Metropolitan Diocese of Phasis was located not in the town of

Poti but on the left bank of the river Chorokhi (Phasis), which was within the Trapezus district. All the four dioceses of the Metropolitan Diocese of Phasis were also there, and not in western Georgia. The land to the east of Mtskheta has always been within the Georgian jurisdiction according to Georgian sources, that is why there, as Moses Khorenaci notes as well, St. Nino preached among the Georgians from Klarjeti to Maskuts (cf. "Accounts of the Great Nomocanon", pp.545-546: Andrew who was first called preached the Gospel "in all the regions of Georgia", and St. Nino converted to Christianity "all communities of the Kartvelian stock"). Similarly, the Georgian population of Tao and partially Klarjeti in the 9th-10th cc. was not georgianized Armenians but ethnic Georgians who had found themselves within the jurisdiction of the Armenian-Chalcedonic Church under the pressure of invaders in the 6th-7th cc. At a suitable moment they freed themselves from the burden of the jurisdiction of the Armenian-Chalcedonic Church and returned to their native and national Georgian Church. As regards the highland region of Georgia, it has never been in the jurisdiction of the Patriarchate of Constantinople, as evidenced by sources as well as inscriptions on ruins of churches in the southern and northern Caucasian mountains.

Митрополит Анания (Джапаридзе)
Господствовавший в советской историографии взгляд о
прозелитизме Грузинской Церкви и его критика

Резюме

С целью нарушения единства Грузинской Апостольской Церкви в недрах Российской империи был разработан взгляд о прозелитарности Грузинской Церкви. Сторонники этого взгляда считают, что существующая в центральной части Восточной Грузии Грузинская Церковь незаконно подчинила (и огрузинила) жителей: Западную Грузию, находящийся под юрисдикцией Константинополя Фазисский митрополитат, Южную Грузию (Тао-Кларджети) и части Восточной Грузии, находящиеся под юрисдикцией Албанского (Эретского) каталикосата... Эта точка зрения отчётливо проявилась в статьях Православной энциклопедии, напечатанной в Москве в 2000-06 годах, основой которых являются работы советских учёных (вошедшие в Грузинскую советскую энциклопедию и других изданиях).

Такие взгляды не имеют никакой исторической основы в частности: множеством документов грузинских летописей и церковной историографией подтверждается: в период организационного формирования, а также в последующие периоды в юрисдикцию Грузинской Церкви входили все части Картли-Грузии: Эгриси, Тао-Кларджети, восточная часть Восточной Грузии, поселения, населяющие южные и северные части Кавказского хребта... Исследования показывают, что Фазисский митрополитат находился не в Поти, а на левом берегу реки Чорохи (Фазиси), находящейся в Трапезундской области, там же находились все четыре епископства Фазисского митрополитата, а не в Западной Грузии. По грузинским источникам находящиеся

восточнее от Мцхета земли всегда находились в юрисдикции Грузии. Поэтому проповедовала там, как пишет об этом и Мовсес Хоренаци, Святая Нино, среди грузин от Кларджети до Маскутов.;

Андрей Первозванный проповедовал Евангелие в каждой стране Грузии, а Святая Нино обратила в христианство всех населяющих сродни всем грузинам (დიდი სჯულისკანონი, თბილისი, 1975, стр. 545-546). Грузинское население Тао и в частности Кларджети в IX-X вв. представляло не огрузинившихся армян, а этнических грузин, которые в VI-VII вв. под принуждением поработителей находились в юрисдикции армяно-халкедонской церкви, в подходящий политически благоприятный момент они сбросили с себя ярмо армяно-халкедонской церкви и вернулись к своей родной Грузинской Церкви. Что касается горной части Грузии, она никогда не находилась в юрисдикции Константинопольской патриархии, о чём свидетельствуют источники, а также надписи на развалинах церквей на юге и в горной части Северного Кавказа.

კომპიუტერული უზრუნველყოფა თ. რევაზიშვილის

იბეჭდება ავტორის მიერ წარმოდგენილი სახით

გადაეცა წარმოებას 10.09.2014. ხელმოწერილია დასაბეჭდად 18.12.2014.
ქალაქის ზომა 70X100 1/16. პირობითი ნაბეჭდი თაბახი 38,5. ტირაჟი 100
გზ.

საგამომცემლო სახლი „ტექნიკური უნივერსიტეტი“, თბილისი, კოსტავას 77

Verba volant,
scripta manent